

Szijártó M. István
A Történeti Kollégium

A két évtizede még meglehetősen exkluzív magyar felsőoktatás radikális kiszélesedése a történészképzésben is erősen éreztette hatását. Az Eötvös Loránd Tudományegyetemen szintén jelentősen felduzzadt az évfolyamok létszáma, ami szükségszerűen a képzés átlagszínvonalának romlását hozta magával. A történelem szakos képzés keretében egyre kevésbé nyílt tér az elmélyült műhelymunkára – miközben egyes hallgatók részéről mindinkább érezhető lett az igény erre. Ugyanakkor a tradicionális angol felsőoktatási rendszer kínált egy igen csábító mintát: a tutoriális foglalkozások rendszerét. Ez hosszabb időre tartós kapcsolatot hoz létre egy hallgató és egy tanár közt, függetlenül a tanulás vagy kutatás aktuális súlypontjaitól. Azt mondják, hogy ez a folytonos személyes kontaktus vonzza nagy számban a kontinensről Angliába a vendég-hallgatókat. Másrészt Budapesten a történelem szakos képzés máig alapvetően a 19–20. század fordulóján a historizmus és a pozitivizmus gyökereiből összenőtt tudományos történelem hagyományaira épül, kevés helyet hagyva az újabb társadalomtörténeti szemlélet érvényesülésének. Pontosabban ennek csak a képzés periferiáján hagyva helyet, ami nem teszi lehetővé azt, hogy a hallgatók számára a történelem a modern társadalomtörténeti szemlélet által strukturalva jelenjék meg. E feszítő erők hatására alakult meg 2002 tavaszán a Történeti Kollégium.

Célja tehát kettős volt: egyfelől, hogy a történelem szak mellett egy olyan képzést hozzon létre, amely rendszerezett formában korszerű és elmélyült történeti ismereteket nyújt elsősorban a történeti diszciplína történetéről, elméletéről, modern ágairól és a társadalomtudományokkal való kapcsolódásairól, másfelől hogy e képzést kiegészítse a tutoriális formával, melynek révén a tanárok állandó segítséget nyújtanak a többletmunkát vállaló hallgatóknak önállóan választott céljaik elérésében (mind az egyetemi képzéssel összefüggő, mind az attól független kutatómunkájukban). A Történeti Kollégium tehát nem azzal a céllal jött létre, hogy helyettesítse az egyetem Bölcsészettudományi Karán folyó történészképzést, hanem azt kiegészíteni és elmélyíteni kívánja, miközben nyitva áll minden érdeklődő, akár más karok hallgatói előtt is.

Jómagam első lépésben elképzeléseimet Benda Gyula és Halmos Károly kollégáimmal osztottam meg, majd csatlakozásra kértünk fel olyan fiatal kollégákat, illetve nemrég végzett, sőt esetleg végzés előtt álló tanítványainkat, akikről úgy gondoltuk, hogy eredményesen együtt tudnánk működni ebben a munkában: alapító tagként Goda Károlyt, Kármán Gábort, Novák Veronikát, Perényi Rolandot, Somorjai Szabolcsot és Szívós Erikát, majd később Lajtai Lászlót, Sohajda Ferencet és Várkonyi Gábort. A Történeti Kollégium számára a szervezeti kereteket a karon 1991-ben Klaniczay Gábor és Gerő András által alapított, majd vezetett Történeti Antropológia Program biztosította, amely feladatának tekinti, hogy a társadalomtörténet modernebb szemléletét (különösen ennek újabb hullámain: a mentalitástörténetet, a történeti antropológiát, az új kultúrtörténetet, a mikrotörténelmet) képviselje a Bölcsészettudományi Karon.

Úgy döntöttünk, hogy a Történeti Kollégiumba felvételt nyerő hallgatóknak előírunk egy kétféléves szemináriumot, amely rendszeres áttekintést nyújt a társadalomtörténet elméletének és történetének fejlődéséről, valamint egy-egy előadássorozatot a társadalomtudományok és a társadalomtörténet kapcsolatáról, illetve Európa 16–19. századi gazdaság- és társadalomtörténetéről, végül három középkori, kora újkori és 19–20. századi tárgyú szemináriumot. A Történeti Kollégiumba jelentkezőknek pedig felkészülésként, tájékozódásként olyan kurzusokat ajánlunk, amelyek bevezetést kínálnak a történeti antropológiába, az új kultúrtörténetbe és a mikrotörténelembe. Mivel ekkoriban nyílt lehetőség a Történeti Antropológia Program „kredites” tanegységlistájának a korábbi „nem kredites” tanegységlistához képest jelentős módosításokkal történő elfogadtatására, a Történeti Kollégium részére kigondolt tárgyak a Történeti Antropológia Program keretében kaptak akkreditációt, a Történeti Kollégium hallgató tagjainak tehát végül is a Történeti Antropológia Program egyes tanegységeit kell elvégezniük. Ami pedig a tutoriális foglalkozásokat illeti, a hallgató és a Történeti Kollégium általa választott tanár vagy *senior* tagja számára nagyjából három-négyhetente, de egy szemeszterben legalább öt alkalommal történő konzultációt írtunk elő. Ennek keretében folyik a hallgató egyéni kutatómunkájának figyelemmel kísérése és irányítása, de emellett a szakmai pártfogó természetesen egyetemi tanulmányait illetően is (kurzusválasztás, dolgozatok, vizsgákra való felkészülés) segíti tanácsaival a hallgatót. Mivel természetesen nem várható el, hogy a tutor a hallgató által választott bármely szűkebb kutatási területnek szakértője legyen, feladatai közé tartozik végül abban segíteni, hogy a hallgató, kapcsolatba léphessen érdeklődési területének kutatóival, miközben a tutor változatlanul felelős figyelemmel kíséri pártfogoltja szakmai előmenetelét.

2002 őszén hirdettünk először felvételt a Történeti Kollégiumba, majd ezt követően minden szeptember és február elején nyilvánosságra hoztuk felvételi hirdeteményünket. A jelentkezőknek október, illetve március elejére kell egy bármilyen tematikájú és terjedelmű, illetve bármilyen céllal írt dolgozattal jelentkezniük. Felvételi vizsgáinkat november, illetve április elején szoktuk tartani. Ennek során előbb megbeszéljük a soron következő jelölt dolgozatát (a kollégiumi tagok a legfiatalabbtól a legidősebb felé haladó sorrendben fejthetik ki röviden véleményüket), majd a jelölt meghallgatása után szavazással döntünk felvételéről. A felvételt nem nyerők egy részének fel szoktuk ajánlani szakmai tanácsainkat és egy-egy *senior* vagy tanár támogatását, valamint jelezni szoktuk, ha úgy véljük, hogy az illetőnek érdemes volna a következő alkalommal újra próbálkoznia. Fél évvel később a december, illetve május elején tartott közgyűlésünkön a frissen felvett történeti kollégista beszámol munkájáról, melyhez tutora hozzáfűzi a maga megjegyzéseit. A Kollégium ekkor ismét szavaz róla, s pozitív döntése esetén a hallgató immár teljes jogú taggá válik, s innen maga is részt vehet a Történeti Kollégium minden döntésében. (Kivételes esetben az is előfordult, hogy teljes jogú tagnak vettünk fel valakit már a felvételi alkalmával.) A féléves közgyűléseken minden kollégista köteles beszámolni elvégzett munkájáról, s a tutornak minősítenie kell hallgatója tevékenységét. Ez a decemberi közgyűlések alkalmával csak tájékoztató jellegű, de az év végén a Történeti Kollégiumnak szavazással kell döntenie arról, hogy elfogadjá-e tagja beszámolóját. Mivel a Történeti Kollégium, mint valamikor az *universitasok*, tanárok és hallgatók önkéntes társulásaként jött létre, a döntésekben teljes egyenlőségük érvényesül.

Volt olyan szemeszter, hogy a Történeti Kollégium egy jelentkező esetében sem döntött úgy, hogy felveszi tagjai sorába, voltak hallgatók, akik kiléptek, így jelenleg 26 hallgatónk van. A *seniorok* és tanárok kategóriája 2005 tavaszán jelentősen kibővült, mert a Kollégium tagjai sorába hívta Benda Borbálát, Molnár Antalt, Sággy Marianne-t, Szilágyi Mártont és Varga Benedeket. (Másfelől Szívós Erika korábban távozott. A szintén meghívott Nagy Ágnes és Kiss Réka külföldi tanulmányútja után kapcsolódik be munkánkba.) A Kollégium tagjainak névsorában a legnagyobb és legszomorúbb változás 2005 augusztusában történt, amikor súlyos betegség után elhunyt Benda Gyula, kollégánk, barátunk, tanárunk, a társadalomtörténet legnagyobb tekintélyű magyarországi képviselője, akire a Történeti Kollégiumban valamennyien, hallgatók és tanárok, nemcsak felnéztünk, de rá, véleményére mindig támaszkodhattunk is.

Feladataink közé tartozik a jövőben az is, hogy rá is emlékezve álljunk ki az oktatásban és a kutatásban a társadalomtudományos történelem és a legújabb társadalomtörténeti törekvések általa is képviselt szemlélete, egy „másik törté-

nelem” mellett. 2006 tavaszán emlékpályázatot hirdettünk graduális és fiatal kutatói kategóriában, hogy társadalomtörténeti dolgozatok szülessenek Benda Gyula tiszteletére. Ebbe az irányba mutatnak az alatt olvasható tanulmányok is, amelyek egyben annak is jelei, hogy a Történeti Kollégium a műhelymunka csendjéből immár a szakmai közvélemény elé szeretne lépni.